

ČLOVEK AKO SUBJEKT I OBJEKT FILOZOFOVANIA

JURAJ ŠUCH – ULRICH WOLLNER (ed.): *Minulé a súčasné podoby filozofickej reflexie človeka*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, Fakulta humanitných vied 2006, 222 s.

Zborník *Minulé a súčasné podoby filozofickej reflexie človeka* je materializovaným výstupom z medzinárodnej konferencie s rovnomeným názvom, konanej v októbri 2005 pod gesciou Katedry filozofických vied FHV Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici v spolupráci s Inštitútom filozofie Sliezskej univerzity v Katoviciach a Katedrou filozofie FF KU v Ružomberku. Ide teda o kolektívne dielo viac ako troch desiatok autorov, pochádzajúcich z troch jazykových oblastí (preto v ňom figurujú príspevky v slovenčine, češtine a poľštine). Editori v predslove definujú predstavené texty ako „intelektuálne reflexie, vychádzajúce z rôznych situácií bytia človeka v súčasnej civilizácii, reflektujúce problémy, javy, pojmy a hodnoty prevažne zo socio-kultúrnej reality“ (s. 7).

Aj keď zo samotnej povahy tohto vedeckého žánru vyplýva heterogénnosť problémov a prístupov, ktoré vystupujú ako kľúčové vo vzťahu k zvolenej téme, pokladám za dôležité hneď na úvod zdôrazniť, že v posudzovanom diele je od začiatku viditeľná určitá zjednocujúca línia. Fundamentálna idea zborníka, vtelená tak do jeho názvu, ako aj do štruktúry jednotlivých kapitol, vychádza z presvedčenia autorov o tom, že človek (ten minulý i dnešný) mal a má schopnosť sebareflexie, sebapoznania, seba porozumenia a sebainterpretácie, t. j. že namiesto rezignácie sa nepretržite usiloval a naďalej usiluje pátrať po pravde vlastného Ja a vlastnej existencie (aj keď – ako ukazujú príspevky druhej časti zborníka – toto úsilie bolo už od antiky nahľadávané skepticizmom). Považujem za významné, že práve táto idea – komunikujúca aktuálne a jednoznačné humanistické posolstvo tým, že neponecháva človeka napospas klamným ilúziám o sebe samom a vrtochom svojvôle – sa v jednotlivých textoch zborníka aplikuje ako zhodný uhol pohľadu.

Zborník – čo sa týka kompozície – zahŕňa tri tematické okruhy.

Prvú časť, nesúcu názov *Problém hraníc medzi filozofiou, umením a vedou*, zastrešuje pojem „hranice“. Toto východisko sa javí ako mimoriadne produktívne. Dovoľuje totiž autorom originálne uchopiť konkrétne témy (vzťah filozofie a vedy, resp. filozofie a umenia a v ich svetle skúmané vybrané pojmy a problémy, napríklad evolúcia z hľadiska vedy a filozofie, vzťah evolúcie a poznania, rola intuície vo filozofii, tranzitný charakter interpretácie a jej reflektovania, absurdné dielo ako možné východisko pochopenia sveta človeka, biografická narácia ako prostriedok porozumenia určitým životným situáciám i životu ako celku z etickej perspektívy a i.) a exponovať ich na pozadí všeobecnejšej otázky: Sú hranice medzi filozofiou na jednej strane a vedou, príp. umením na strane druhej vymedzené striktne, resp. do akej miery a v akom zmysle je namieste uvažovať o ich elasticite?

Príspevky druhej časti, nazvanej *Sokrates v raných Platónových dielach*, sú fundovanými analýzami a komentármi vybraných problémov tematizovaných v Sokratových myšlienkach a Platónových dialógoch (Sokratova maieutika, učenie o cnostiach, koncept umenia, Platónova koncepcia rozumu ako základu poznania a i.). Renesanciu záujmu o Sokratovo a Platónovo intelektuálne dedičstvo u nás treba privítať; možno ju chápať ako súčasť obsiahlejšieho pohybu v súčasných filozofických disciplínach ašpirujúcich na rozvíjanie reflexie o podmienkach ľudskej situácie i o ľudskej existencii v jej celostnosti. Tak ako v textoch predchádzajúcej časti zborníka aj tu možno extrahovať spoločné motívy: motív vymedzovania hraníc medzi filozofiou

a umením, ako aj artikuláciu idey dôležitosti porozumenia sebe samému a svetu (vrátane tematizácie už zmieneného skeptického postoja k takému úsilíu).

Tretiu časť, nazvanú *Problematika filozofickej reflexie života človeka v perspektíve minulosti i súčasnosti*, možno z hľadiska tematického, ako aj z hľadiska logiky jej zámeru označiť za vlastné jadro zborníka. Vhodným teoretickým úvodom do tejto časti je príspevok *Reflexia, definovanie a hľadanie zmyslu*, v ktorom sa výstižne rezumuje výskumné pole predmetného zborníka: „Ak teda skúmame podoby reflexie, konkrétne filozofickej reflexie človeka, skúmame vlastne subjekt filozofovania, skúmame pohnutky a ciele, skúmame kritériá argumentácie a spôsoby dokazovania. V prípade, že hovoríme o minulých a súčasných podobách filozofickej reflexie človeka, nehovoríme o tom, ako sa zmenil minulý človek voči dnešnému. Takmer by sme mohli povedať, že sa nezmenil. Zmenil sa vnímajúci subjekt, zmenil sa ten, kto reflektuje, zmenila sa paradigma hodnotenia, zmenila sa štruktúra sociálnych, ekonomických a ostatných nešpecifikovaných podmienok“ (s. 136). Hoci editori diela pokladajú túto časť za obsahovo najheterogénnejšiu, domnievam sa, že problémová diverzita tu nepôsobí rušivo. Poskytuje naopak priestor na artikuláciu viacerých aktuálnych a závažných, ba aj celkom nových otázok civilizačno-kultúrnej situácie dnešného človeka (podstata človeka, identita, narácia, morálna zodpovednosť, ľudská emocionalita, vedomie smrti a hraničných situácií), vrátane otázok, ktoré sú hlavnou témou tohto čísla Filozofie. Konkrétne ide o hľadanie adekvátnych a zdôvodnených odpovedí na otázky tematizované na pôde bioetiky: aký je ontologický status embryí, či ich treba chrániť, alebo ich možno použiť na ďalšie účely; resp. aké netradičné možnosti ponúkajú ekologické vedy pri štúdiu človeka a jeho vzťahov k ekosystémom.

Prirodzene, takto širokospektrálne orientované príspevky kolektívu autorov môžu vzbudiť nejednu polemiku či výhradu. Pre zborník ako celok je však charakteristický invenčný pohľad na tradičné, ale i novšie filozofické témy s využitím adekvátnych metód a interpretačných techník. Ak podnieti čitateľa ku kritickej reflexii, resp. ak vyvolá produktívnu diskusiu či už na pôde samotnej filozofie, alebo aj v lone disciplín s ňou hraničiacich, tak splnil svoj účel.

Dagmar Smreková

PhDr. Dagmar Smreková, CSc.
Filozofický ústav SAV
Klemensova 19
813 64 Bratislava 1
SR

POZVÁNKA NA PREDNÁŠKU

Slovenské filozofické združenie pri SAV spolu s Filozofickým ústavom SAV

vás pozýva na prednášku

**Elaine Escoubas: Obraz medzi fenomenológiou a ikonológiou
(Husserl a Warburg)**

Prednáška sa bude konať **16. apríla 2007**, t. j. v pondelok, o **15.00 hod.**
v zasadačke THS na Klemensovej ulici 19 v Bratislave